

برجام و تاثیر آن بر اقتصاد و بازار داخلی ایران

لیلا انصاری

چکیده:

بررسی برجام نه صرفاً از حیث سیاسی، تأثیرات منطقه‌ای و فرامنطقه‌ای آن بلکه از بعد اقتصادی نیز قابل بررسی و حائز اهمیت است. بعد اقتصادی آن نه تنها اقتصاد داخلی ایران را تحت اثر قرار خواهد داد، بلکه پیامدهای رادر بازارهای خارجی و داخلی در بخش نفت و گاز و مواد غیر نفتی خواهد داشت. بعد از توافق اتمی در سال ۲۰۱۵ و گذر مقطعی از آن می‌توان اثرات و پیامدهای آن را در بازار ایران چه در خارج و چه در داخل مورد بررسی قرار داد. برجام یک اتفاق تاریخی نیست، گرچه نقطه عطفی در تاریخ سیاسی و اقتصادی ایران است، اما می‌توان تمام کمیت‌های پتانسیلی ایران را چه قبل و چه بعد از برجام مورد بررسی قرار داد و به کمیت‌ها و حتی نظریات جدید دست یافت. حتی می‌توان قدم را فراتر گذاشت و برجام را یک انجماد در بازار خارجی و بررسی پتانسیل ایران در حفظ بازار داخلی خود در نظر گرفت. مقاومت اقتصادی نیز از مباحث جدیدست که خود از پیامدهای برجام است.

کلیدواژه: برجام - بازار - اقتصاد - ایران

مقدمه

با نقطه‌ی عطف پیش روی توافق اتمی با ایران، برنامه‌ها برای حذف تحریم‌های اقتصادی در روز تعیین شده با نام روز پیاده‌سازی در حال جلو رفتن بود که در سال‌های ۲۰۱۵ و ۲۰۱۶ میلادی برنامه‌ریزی شده بودند. به گفته‌ی ناظران نه تنها این برنامه‌ی حرکتی، برای ایالات متحده مهم بود؛ اما رفع تحریم‌های تجاری می‌بایستی اقتصاد ایران را بهبود بخشد. برنامه‌ی جامع اقدام مشترک یا برجام توافق بین ایران و شش کشور آمریکا، انگلستان، آلمان، فرانسه، روسیه و چین، راهی را برای فروش نفت، تجارت و کالا، برای ایران مشخص می‌کند. با وجود اینکه ایالات متحده به خاطر خصومت‌هایی که با ملت شریف ایران در ۳۵ سال گذشته داشته، تحریم‌هایی را در این مدت در مقابل ایران تقویت کرده است که اروپا نیز در اثر تلاش‌های آمریکا از سال ۲۰۱۲ تحریم‌هایی را بر کشور مان اعمال کرد. ایران بعد از عربستان دومین قدرت اقتصادی در ناحیه‌ی منا (خاورمیانه و شمال آفریقا) و هجدهمین کشور بزرگ در جهان است مطابق با گزارشات بانک جهانی. با جمعیتی نزدیک به ۸۰ میلیون نفر، دومین کشور پر جمعیت در منطقه با داشتن ۶۰ درصد جمعیت جوان زیر ۳۰ سال [۱].

اما میزان بی‌کاری قشر جوان کمی بالاست در حدود ۱۷٫۵ درصد برای مردان و ۳۹ درصد مربوط به زنان است و این نقطه‌ای است که دولت با آن مواجه است. اقتصاد ایران در سال ۲۰۱۲ با نرخ ۶٫۸ درصد و در سال ۲۰۱۳ با نرخ ۱٫۲ درصد منقبض شده است. به

دبیرخانه همایش بین المللی انسجام مدیریت و اقتصاد در توسعه شهری

تهران ۱۳۹۵

خاطر تحریم های مخاصمانه ای که باعث از دست رفتن سود صادراتی بالغ بر ۱۷,۱ میلیارد دلار از سال ۲۰۱۳ تا سال ۲۰۱۴ شده است. با درصدی نزدیک به ۱۳,۵ درصد کاهش صادرات کالا طبق گزارشات بانک جهانی بنابه پژوهش نشریه اکونومیست که بعد از روی آمدن دولت جدید در سال ۲۰۱۳ نرخ تورم در کشور به ۱۷ درصد رسیده البته بعد از بالا رفتن سرسام آور آن تا ۴۰ درصد. بنابر پیش بینی بانک جهانی با ادامه یافتن تجارت بین المللی ایران، تولید ناخالص داخلی از ۲,۸ درصد حال حاضر به ۵ درصد خواهد رسید. [۱]

برنامه ی جامع اقدام مشترک (برجام)

برنامه ی جامع اقدام مشترک (برجام) ، شناخته شده به عنوان معامله ی ایران ، یک توافق بین المللی روی برنامه ی اتمی ایران است که در تاریخ ۱۴ جولای سال ۲۰۱۵ میلادی بین ایران و اعضای دائم شورای امنیت و کشور آلمان ،در شهر وین امضا شد. مذاکرات رسمی در راستای برنامه ی جامع اقدام مشترک بر روی برنامه ی اتمی ایران با یک اقتباس از برنامه ی جامع مشترک آغاز شد و یک توافق موقت بین ایران و کشورهای ۵+۱ در نوامبر ۲۰۱۳ میلادی به امضا رسید. برای ۲۰ ماه آینده، ایران و کشورهای ۵+۱ مشغول مذاکرات آتی شدند، در آوریل ۲۰۱۵ بر روی چهارچوب برنامه ی اتمی ایران، برای مذاکره و توافق نهایی در جولای ۲۰۱۵، توافق کردند. بنابر توافق، ایران با حذف انبوهی از اورانیوم نیمه غنی شده ی خود، توقف انبوهی از اورانیوم کم غنی شده ی خود تا ۹۸ درصد، و کاهش گاز سانتریفیوژها تا ۲/۳ برای ۱۳ سال آینده موافقت کرده است. ایران همچنین با عدم ساخت تاسیسات آب سنگین دیگری برای مدت زمان ذکر شده موافقت کرده است، فعالیت های غنی سازی اورانیوم نیز به یک تاسیسات که از نسل اول سانتریفیوژها تغذیه می کرده است، برای ۱۰ سال آتی محدود شده است. تاسیسات دیگر نیز برای دوری از خطر تکثیر، حالت مبدل خواهند داشت. برای نظارت و تصدیق اجابت ایران از توافق امضا شده، آژانس بین المللی انرژی نظارتی منظم بر تمام تاسیسات اتمی ایران را خواهد داشت. توافق نیز در قبال رعایت ثبات در تعهد های ایران، رفع تحریم های آمریکا، اتحادیه اروپا و سازمان ملل را به ارمغان خواهد داشت. [۴]

تاریخچه ی برجام :

پیشرفت تکنولوژی هسته ای ایران در سال ۱۹۷۰ آغاز شد، زمانی که برنامه ی اتمی برای صلح متعلق به ایالت متحده با هدف استعمار و کنترل پیشرفت علم در کشورهایی که هنوز به دانش هسته ای دست رسی نداشتند شروع به کار کرد و کمک هایی را به ایران ارائه داد، که این همکاری در دوران رژیم پهلوی شکل گرفته و هیچگونه پیشرفتی را در دانش هسته ای برای کشورمان نیز به ارمغان نداشت. ایران پیمان عدم تکثیر سلاح های اتمی را در سال ۱۹۶۸ به عنوان یک کشور غیر هسته ای امضا کرد و پیمان

دبیرخانه همایش بین المللی انسجام مدیریت و اقتصاد در توسعه شهری

تهران ۱۳۹۵

دیگری با نام "ان پی تی" در سال ۱۹۷۹ به تصویب رسید. در سال ۱۹۸۰ که انقلاب کبیر ایران با رهبری حضرت امام خمینی به پیروزی رسید و دست استعمار از کشور عزیزمان به یک باره قطع گردید، این برنامه نیز متوقف شد. در سال ۱۹۸۰ میلادی ایران برنامه ی اتمی خود را این بار با استفاده از ظرفیت ها و پتانسیل داخلی دنبال کرد و یک ظرفیت چرخه ی سوخت بومی را با توسعه ی یک ساختار زیربنایی استخراج اورانیوم و آزمایش تبدیل و غنی سازی آغاز کرد. ایران نیز در این مدت همیشه همکاری نزدیک خود را با آژانس بین امللی انرژی اتمی حفظ کرده است. [۶]

بعد از آگاهی آژانس بین المللی اتمی و آگاهی و شگفت زدگی آنان از پیشرفت ها و موفقیت کشورمان در دست یابی به انرژی اتمی در سال ۲۰۰۲ بازرسان آژانس با اجازه ی مقامات ایرانی از نیروگاه اتمی نطنز بازدید کردند. با وجود ادامه ی همکاری های کشورمان با آژانس و با بازرسی بازرسان آژانس از شرکت کالای الکتریک ایران، "عدم همکاری ایران و متعهد نبودن ایران به پیمان اتمی" به آژانس گزارش شد. مقامات ایرانی به علت مواجه شدن ایران و پیگیری پرونده از طریق شورای امنیت مذاکراتی با با فرانسه، آلمان و انگلستان آغاز کردند. ایالات متحده که همیشه موضعی خصمانه در مقابل کشورمان داشته از ورود به این مذاکرات سرباز زد. [۶]

در اکتبر سال ۲۰۰۳ میلادی اعلامیه ی تهران مورد توافق ایران و سه کشور اروپایی ذکر شده، قرار گرفت. بنابراین اظهارنامه ایران با وجود همکاری های گذشته برای نشان دادن حسن نیت، با همکاری کامل با آژانس موافقت کرد. ایران با امضای یک پروتکل اضافی و توقف کامل غنی سازی در سال ۲۰۰۳، حسن نیت و همکاری خود را به جامعه ی جهانی اثبات کرد. در ماههای سپتامبر و اکتبر سال ۲۰۰۳ میلادی آژانس چندین بازرسی را از تاسیسات ایران به انجام رساند که مجوز آن از طرف مقامات ایرانی به خاطر توافق نوامبر ۲۰۰۴ صادر شد که ایران مجدداً غنی سازی و فرایند تبدیل اورانیوم را به طور کامل متوقف کرد، شامل تولید، نصب، آزمون و راهاندازی سانتریفیوژها و همکاری با این سه کشور بود، تا با ادامه ی مذاکرات دیپلماتیک راه حلی به طور موقت برای پرونده ی اتمی ایران به دست بیاید. وقفه ی یک ساله تا سال ۲۰۰۵ و کارشکنی کشورهای به ظاهر متعهد و عدم همکاری آنان، ایران تمام همکاری های خود را بعد از روی آمدن دولت جدید متوقف کرد. مقامات ایرانی در طول این مدت دریافتند که نیت این کشورها بررسی جنبه ی صلح آمیز برنامه ی اتمی ایران نیست بلکه آنها می خواهند تمام این برنامه و دانش در کشور ما متوقف شود. ضمن تذکرات دولت جدید روی کارآمده در سال ۲۰۰۵، رئیس دولت هشتم تمام همکاری های خود را با جامعه ی جهانی متوقف کرد تا این را به آنها بفهماند همکاری های ایران به علت وجود نقطه ی ضعف نبوده و ایران در این مدت قدمی در جهت حسن نیت خود برداشته است. [۶]

رئیس دولت هشتم دستور به ادامه ی غنی سازی را صادر کرد. از سال ۲۰۰۶ تا سال ۲۰۱۲ همچنان مذاکرات اتمی بین ایران و ۱+۵ ادامه داشت اما همچنان مقامات ایرانی ذره ای از خط قرمز خود عقب نشینی نکردند و جامعه ی جهانی دریافت که ملت ایران همچنان بر حق مسلم خود که استفاده ی صلح آمیز از دانش هسته است^۱ پا برجاست. در فوریه ی سال ۲۰۱۶ ایران به اجرای پروتکل اختیاری خود پایان داد و بی غنی سازی در نطنز ادامه داد و به دنبال آن آژانس بین امللی اتمی را بر آن داشت تا پرونده ی هسته ای ایران را به شورای امنیت سازمان ملل ارجاع دهد. بعد از رای شورای امنیت^۲ ایران اعلام کرد که همچنان به غنی سازی در تاسیسات اتمی خود ادامه خواهد داد. در سال ۲۰۰۶ رئیس دولت هشتم اعلام کرد که ایران به تکنولوژی هسته ای دست یافته است با اشاره به اینکه صرفاً این تکنولوژی برای تولید انرژی بوده و برای تولید سلاح هسته ای نیست. در سال ۲۰۰۶ سه

کشور اروپایی که ایران با آنها پروتکل اختیاری امضا کرده بود به کشورهای چین^۱، روسیه و آمریکا پیوسته و کشورهای ۱+۵ را تشکیل دادند. در ماه ذکر شده ی میلادی (جولای ۲۰۰۶) شورای امنیت سازمان ملل اولین قطعنامه ی خود را صادر کرده و از ایران خواست تا برنامه ی غنی سازی خود را متوقف کند. روی هم رفته از سال ۲۰۰۶ میلادی تا ۲۰۱۲ شورای امنیت سازمان ملل ۶ قطعنامه را در ارتباط با برنامه ی اتمی ایران وضع کردند. عدم اعتمادی که کشورهای غربی در پروتکل اختیاری اول ایجاد کردند باعث شد تا مقامات ایران دیگر همکاری لازم را با آژانس به سطح پایین تری تقلیل دهند. به همین دلیل ایران هرگز میز مذاکره را در این مدت ترک نکرد و مذاکرات طولانی مدتی را با کشورهای ۱+۵ ادامه داد. [۷]

قطعنامه ها از گزارشات آژانس و قوانین شورای امنیت سازمان ملل اشتقاق گرفته شده بودند که در تمام آنها از ایران مطالبه می کردند تا تمام فعالیت های خود مبنی بر غنی سازی اورانیوم تا در تاسیسات هسته ای خود متوقف کند در مقابل تحریم هایی اعم از ممنوعیت انتقال تکنولوژی های مربوط به فناوری هسته ای و موشکی^۲ ضبط دارایی های ایران در بانک های خارجی و... را علیه کشورمان وضع کردند تا به دید خودشان ایران را مجبور به توقف برنامه ی اتمی خود کنند. در سال ۲۰۰۶ ایران رآکتور آب سنگین اراک را بازگشایی کرد که یکی از بندهای ذکر شده در قطعنامه ی شورای امنیت سازمان ملل بود. با وجود همکاری های ایران با آژانس^۳ کشورهای غربی قصد تحمیل خواسته های خود را داشتند که ایران هرگز به این خواسته ها تن نداد. روند کشمکش بین ایران و کشورهای غربی تا روی کار آمدن دولت دهم در سال ۲۰۱۳ میلادی ادامه داشت. [۷]

چه بخش هایی تحت تاثیر برجام قرار خواهد گرفت ؟

- بخش اقتصادی، بانکی و بیمه: ممنوعیت انتقالات اقتصادی رفع میشود، بازگشایی فرصت ها برای هدایت فعالیت های بانکی، شامل بازگشایی شعبات، و تامین خدمات شامل سوویفت، فراهم شدن بیمه و بیمه ی مجدد نیز امکان پذیر میشود. [۵]
- نفت و گاز و مواد پتروشیمی: واردات، خرید و انتقال مواد مربوطه امکان پذیر است. شرکت های اروپایی قادر به صادرات تجهیزات، تکنولوژی و فراهم کردن خدمات، سرمایه گذاری و ایجاد یک ریسک مشترک، خواهد بود. [۵]
- حمل، ساخت و ساز کشتی و حمل و نقل: فعالیت های مجاز شامل فروش، فراهم کردن، انتقال یا صادرات تجهیزات مربوط به کشتی رانی و تکنولوژی برای ساخت کشتی، نگهداری یا تعمیرات، همکاری در طراحی و ساخت کشتی های باربری و تانکرهای نفتی راهی ایران، خواهد بود. باربرهای هوایی که از ایران پرواز می کنند، به فرودگاههای اتحادیه اروپا دست رسی خواهند داشت. [۵]
- نرم افزار: فروش، تامین و صادرات نرم افزار های برنامه ریزی سرمایه گذاری، شامل بروزرسانی ها، دیگر ممنوع نمی باشد. اگرچه نرم افزار هایی با کاربردهسته ای و نظامی تحت یک مجوز خاص می توانند در اختیار قرار بگیرند. [۵]

دبیرخانه همایش بین المللی انسجام مدیریت و اقتصاد در توسعه شهری

تهران ۱۳۹۵

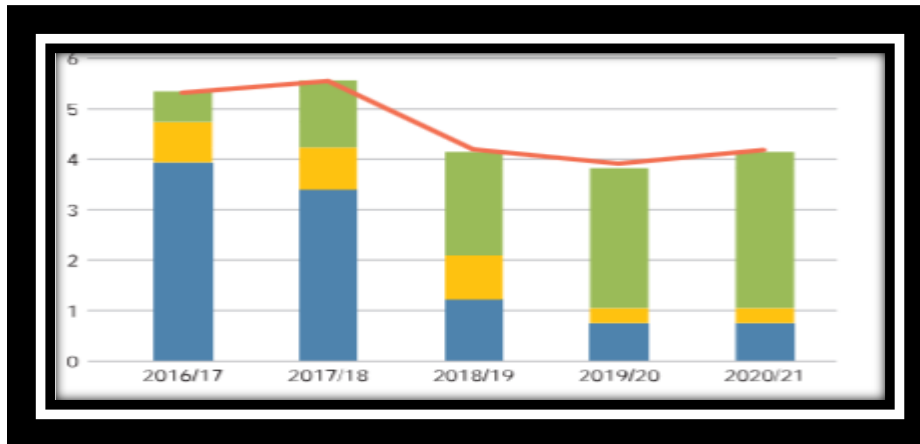
- طلا، فلزات گران بها و اسکناس ها: این نیز شامل فروش و خرید فلزات گران بها شامل الماس ها و فراهم کردن تبادل مربوطه / سرمایه گذاری / خدمات امنیتی خواهد بود. [۵]
- فلزات: یک برنامه ی مجوز-مانند نحوه ی فروش، تامین و صادرات گرافیت با مقدار معین و فلزات خام را منظم خواهد ساخت. [۵]

چطور رفع تحریم ها اقتصاد ایران را مورد تاثیر قرار خواهد داد

به محض تایید و پیاده سازی برجام انتظار می رود تا این برنامه ی اقدام جامع مشترک در چهار زمینه وسیع تحریم ها را رفع کند. (۱) صادرات و حمل کالاهای هیدروکربنی و یا تولیدات مربوط به هیدروکربن (۲) بانک داری و خدمات و تراکنش های اقتصادی شامل دست رسی اولیه به سیستم پرداخت بین المللی یا سوویفت ۱ (۳) دست رسی به سرمایه گذاری های خارجی (۴) فروش و تامین قطعات و انتقال کالا و خدمات به بخش خودرو و حمل و نقل هوایی و سرمایه گذاری های خارجی مربوطه. رفع تحریم ها، سه سود کلیدی را برای ایران به ارمغان خواهد آورد. اولین و در درجه ی نخست شوک تقاضای خارجی مثبت هم برای نفت و هم برای صادرات غیر نفتی خواهد بود. به علاوه کاهش در هزینه های تجارت خارجی و تراکنش های اقتصادی به عنوان یک دوران دیگری از شوک خارجی مثبت نقش ایفا می کند. (پایین آوردن هزینه ی واردات و افزایش هزینه ی صادرات). در نهایت دسترسی به سرمایه های خارجی و صادرات نفت سرانجام به اثر افزایش ثروت داخلی می انجامد. روی هم رفته این سه شوک محتملا یک بهبود مهمی را پیش روی اقتصاد ایران در سالهای آتی ایجاد خواهد کرد. مهمترین اثر سوء، یک افت ناگهانی در قیمت جهانی نفت در سالهای گذشته است. ارزیابی مقدار محتمل این اثرات تحت اثر درجه ی قابل توجهی از عدم قطعیت می باشد به علت نقصان نمونه های تاریخی قابل مقایسه و طبیعت شرایط تحریم های در حال رفع. به علاوه هنوز این مساله باقی ست که چه قدر سریع ایران قادر خواهد بود تولید نفت خود و سرمایه گذاری قابل توجه مورد نیاز در این بخش را افزایش دهد و همچنین واکنش کشور های تولید کننده ی نفت چگونه خواهد بود نیز از مسائل قابل بررسی میباشد. سود سهام رشد پس از تحریم ها به سیاست ماکرواقتصاد داخلی و پاسخ و شیوه و محتوای اصلاحات ساختاری تحریم های در حال رفع مد نظر وابسته است. یک سوال کلیدی این است که چه قدر سریع اقتصاد ایران، سرعت انباشت سرمایه و رشد تولید موثر خود را قبل از شروع تحریم ها به دست خواهد آورد. اصلاحات ساختاری فضای تجارت و کار و بازارهای اقتصادی می تواند یک نقش کلیدی را در این زمینه ایفا کند. سیاست های ماکرو اقتصاد نیز همچنین در سال های پیش به منظور این که مقامات به هدف خود که تورم تک رقمی، نرخ تبادل واقعی رقابتی و پایداری بیشتری در رشد است، نیاز به تطابق بیشتری دارد. [۲] بویژه؛ تثبیت مالی بیشتر به درک نرخ تبادل واقعی و پشتیبانی سیاست های پولی در تخمین درخواست و نایل شدن به کاهش تورم مدنظر کمک خواهد کرد. تخمین اثرات رشد براساس تحلیل های اقتصاد ایران نشان می دهد که فعالیت های اقتصاد داخلی ایران به طور مشخص با رفع تحریم ها شتاب خواهد گرفت. [۲] (نمودار ۱-۱)

دبیرخانه همایش بین المللی انسجام مدیریت و اقتصاد در توسعه شهری

تهران ۱۳۹۵

نمودار ۱- (رنگ آبی: رشد تولیدات نفتی؛ رنگ زرد: هزینه‌های پایین‌ترین تجارت؛ رنگ قرمز: رشد تولید ناخالص داخلی کل؛ رنگ سبز: جبران ضریب بهره‌وری کل)

رشد تولید ناخالصی واقعی می‌تواند به ۵٫۵ درصد در سال ۲۰۱۶ الی ۲۰۱۷ و ۲۰۱۷ الی ۲۰۱۸ در حالی که حول ۳٫۵ الی ۴ درصد سالیانه نوسان خواهد داشت. مهمترین عامل رشد در کوتاهترین زمان یک بازیابی در تولید نفت و صادرات خواهد بود با پرتابی در افزایش، در حدود ۰٫۶ میلیون بشکه در روز در سال ۲۰۱۶ و در حدود ۱٫۲ میلیون بشکه در روز در یک بازه‌ی زمانی متوسط. تولید نفتی بالا در حدود ۳/۴ و ۲/۳ در رشد اقتصادی تخمین زده شده در سال‌های ۲۰۱۶-۲۰۱۷ و ۲۰۱۷-۲۰۱۸ به ترتیب سهم خواهد داشت. تجارت کمتر و هزینه‌های تراکنش اقتصادی در حدود ۱ الی ۳/۴ درصد به رشد اضافه خواهد کرد. اگر تحریم‌ها برداشته شوند، بازده اقتصاد غیر نفتی ایران باید به تدریج بهبود یابد؛ همان‌طور که هزینه‌های پایین‌بویژه در ساخت و ساز و تولید، تراکنش سرمایه‌گذاری و بهره‌وری را تحت تاثیر قرار می‌دهد. رشد بهره‌وری کل غیر نفتی تدریجاً به مقدار متوسط خود در سال ۱۹۹۰ تا ۲۰۱۰، در سال ۲۰۲۰ خواهد رسید. سرعت بازیابی در بین چندین عامل دیگر، بر توانایی مسئولین برای نگه‌داری یک نرخ تبادل واقعی رقابتی و سیاست‌های استوار ماکرو اقتصادی بستگی دارد. افزایش پولی قابل توجه منجر به تمایل به پایین آوردن سرعت بازیابی خواهد شد. درج اثرات بازخورد از عوامل خارجی، به‌طور مختصر تخمین سودهای اقتصادی برای ایران را با کنار گذاشتن و رفع تحریم‌ها ارائه می‌دهد. یک مدل جهانی که سرریزهای بین‌المللی از طریق تجارت و کانال‌های اقتصادی و بازارهای جهانی نفت را به حساب می‌آورد نشان می‌دهد که ترکیب درخواست‌های مثبت خارجی، ثروت و دوران شوک خارجی تجاری مستلزم یک انباشت افزایش ۱۵ درصدی در تولید ناخالصی داخلی واقعی در طول ۵ سال بعدی خواهد بود (مربوط به سناریوی پایه‌ی تحریم‌های پایه‌ای). [۲]

حساب جاری نیز بهبود بخشنده‌ی شیب رو به بالای صادرات نفتی خواهد بود. اگرچه سرمایه‌گذاری‌های کلان‌تر و مصارف خصوصی به همراه یک کاهش در بهره‌ی اضافی، صادرات را تحریک کرده و به‌طور بالقوه بهبودها را در حساب جاری محدود می‌کند. (حساب جاری یک کشور یکی از دو مولفه‌ی تعادل پرداخت‌های آن کشور و حساب سرمایه‌های آن است که گاهی حساب اقتصادی نامیده می‌شود). [۳و۲]

دبیرخانه همایش بین المللی انسجام مدیریت و اقتصاد در توسعه شهری

تهران ۱۳۹۵

اگرچه ایران به ذخیره کردن از ۱/۳ تا ۱/۴ از نفت صادراتی خود که در صندوق توسعه ی ملی ایران در دست اقدام است، ادامه می دهد ، نرخ تبادل واقعی در حدود ۵ درصد در طول یک دوره ی متوسط افزایش خواهد یافت ؛البته بر حسب صادرات غیر نفتی ، تخمین های ارائه شده در بالا نیاز به بررسی بیشتری دارند .هیچ کدام از مدل ها ، اصلاحات اقتصادی جایگزینی را فرض نمی کنند که رفع تحریم ها را همراهی خواهد کرد.همان طور که قبلا مطرح شد اگر چنین اصلاحاتی پایه گذاری و تطبیق شوند ؛ افزایش در رشد به همراه رفع تحریم ها احتمالا گسترده خواهد بود.[۲]

هشدار دیگر این است که مدل ها عاملی در مشکلات نقدینگی و قدرت پرداخت که در بخش های بانکی و شرکت های بزرگ نفوذ کرده است ،ارائه نمی دهند .این عوامل به عمق و سرعت بازیابی بویژه برای سرمایه گذاری در بخش غیر نفتی زیان بار خواهد بود .همچنین هدف مقامات در رسیدن به تورم تک رقمی به یک نیاز برای سیاست هایی برای تطبیق در سال های پیش رو قابل تاکید است. بویژه تشبیت مالی بیشتر برای حمایت از سیاست های پولی و کمک به حفظ یک نرخ تبادل واقعی رقابتی ملزوم خواهد بود.[۲]

صنعت نفت و گاز تحت تاثیر برجام

برجام نه تنها ایران را قادر ساخت تا سرمایه گزاری های خارجی را جذب کند و میدان های نفتی غیر فعال خود را حیاتی دوباره ببخشد ،(برای مثال از طریق مناقصه ای در حدود ۳۰ میلیارد دلار به ارزش پروژه های نفتی معرفی شده در تهران در نوامبر ۲۰۱۵)، همچنین کاوش ها و پیشرفت های بیشتری را مورد تشویق قرار خواهد داد .به طور مثال در دریای خزر ، که دارای ذخایر نفتی بکر بزرگی ست.[۳]

بنا به گزارش شرکت بیریتیش پترولیم ایران بزرگترین منابع طبیعی گاز جهان را دارد .به علت تحریم ها هنوز این بخش توسعه نیافته است .ایران بالاترین نرخ موفقیت را در کشف گاز طبیعی در ۷۹ درصد در مقایسه با ۳۵ الی ۳۰ درصد برای سایر کشورها را دارد .اگرچه ، اکتشاف یک تقدم برای کشوری که دارای ذخایر ناشناخته است ، نمی باشد .بیشتر مشابه بخش نفت ، بخش گاز نیز بخاطر تحریم ها از کار اوفتاده است و پتانسیل آن را داراست تا با رفع تحریم ها به شکل مهمی رشد کند ؛ بویژه در میدان های گازی پارس جنوبی واقع شده در مرکز خلیج فارس می تواند به جریان بیوفتد.ایران نیز تولید گاز ایران را به طور چشم گیر افزایش خواهد داد و کشور را به یکی از کشورهای صادر کننده ی گاز بدل خواهد کرد[۳].

اگرچه ساختارهای زیربنایی و دانش چگونگی لازم برای حفاری و استخراج این ذخایر ،توسعه نیافته است .بنابراین سرمایه گذاری بیشتر برای مدرن سازی تکنولوژی ها و مکانیزم های عملی برای قادر ساختن کشور برای رقابت با رقبای قدر دیگر در بازار نفت

وگاز ملزوم است؛ بویژه آنکه قیمت نفت به کمترین میزان خود در ۱۲ سال گذشته رسیده بود. می توان برجام را یکی از قدم های مهم در سرعت بخشیدن به توسعه ی صنعت نفت و گاز ایران در تاریخ ۱۶ ژانویه سال ۲۰۱۶ میلادی تلقی کرد [۳].

نتیجه گیری

برجام یا همان برنامه ی جامع اقدام مشترک یک پیروزی دیپلماتیک می تواند قلم داد شود نه یک موفقیت برای اقتصاد ایران. برجام در حالت کلی برنامه ی رفع فشارهای اقتصادی بر روی کشورمان است. بنابر این حتی هر افزایش و هر کاهش چه در نرخ رشد و چه در تورم رسیدن به نقطه ی شروعی دوباره می باشد. بهترین بررسی در نظر گرفتن اوضاع اقتصادی ایران قبل از برجام است که بینشی بهتر به رفع تحریم ها و بررسی اثرات آن در اختیار ما قرار می دهد. آنچه باعث میشود نسبت به برجام دیدی منفی داشته باشیم فراموش کردن دوران پسا تحریم است. واضح است نمی توان انحراف از حالت تعادل را یک تعادل در اقتصاد ایران فرض کرده و عواقب ناشی از رسیدن به تعادل را ایرادات برجام تلقی کرد. قیمت کالای داخلی معیاری برای قضاوت در مورد برجام نمی تواند باشد. نمی توان کمیت ها و نرخ های اقتصاد دوران پیش تحریم و پسا تحریم را در یک چارچوب حتی مقایسه کرد. آنچه در دوران بی تعادلی بر اقتصاد ایران گذشته تنها می تواند کارنامه ی عملی ایران در اقتصاد مقاومتی باشد. نمی توان مشکلات حل شده در دوران پسا تحریم را یک موفقیت در اقتصاد دانست. بنابراین موفقیت بازار کالاهای داخلی ایران در گروه اقتصاد بسته، غیر منطقی است. اگر کالای داخلی قدرت رقابت با کالای خارجی را از لحاظ کیفیت ندارد این مشکل مربوط به دوران پیش تحریم است، ناچاری دوران پسا تحریم یک موفقیت برای بازار داخلی ایران نیست. حائز اهمیت است تا دوران پیش تحریم را تعادل و پسا تحریم را انحراف از حالت تعادل برای اقتصاد ایران در نظر گرفته و آنچه در این انحراف اقتصاد و بازار داخلی را حفظ کرده تنها پتانسیل بازار داخلی ایران تعریف کنیم. دوران پسا تحریم را به کلی فراموش کرده و این شکاف در دوران اقتصادی ایران را به عنوان موفقیت برای بازار کالاهای داخلی تصور نکنیم. کاهش قیمت کالای داخلی یا افزایش قیمت آن تاثیر برجام نیست بلکه تاثیر گذر از فاز انحراف به فاز تعادل است. البته اگر اقتصاد را اقتصاد بسته برای ایران تعریف نکنیم. جدا سازی تمام تغییرات در هر دوران بهترین قدم برای تصمیمات آتی کشور میباشد.

۱. With sanctions lifting what is in store for Iran`s economy, Philip M. Nichols. University of Pennsylvania.
۲. Economic implication of agreement with Islamic Republic of Iran, National authorities and IMF staff assessment.
۳. A new dawn for Iran`s oil and gas industry, Shaheer Momeni and Tamim Momeni.
۴. Wikipedia, The definition of joint comprehensive plan of action.
۵. What sectors will be affected by JCPOA
۶. Country profile : Iran ,Nuclear threat initiative (last updated by ۲۰۱۵)
۷. Iran nuclear talks : Timeline , The Guardian (۱۴ July ۲۰۱۵)